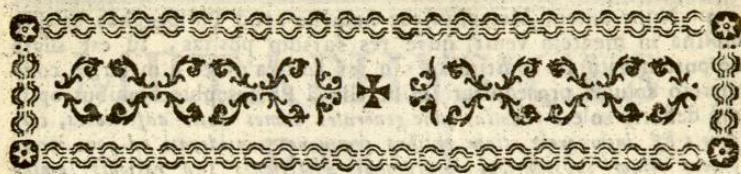

Cap. II. De Methodo Logico-synthetica, sive Doctrinae tradendae.	55.
Cap. III. De Methodo studendi.	Ibid.
Cap. IV. De Methodo disputandi.	57.
Communia disputantium.	Ibid.
Opponentis propria.	Ibid.
Respondentis propria.	58.
Cap. V. De Pedantismo philosophico profligando.	Ibid.
EXERCITATIONES SCHOLASTICAE in Logicam.	
EXERCIT. I. ; An idea sive simplex rei perceptio possit esse falsa.	61.
Argumenta solvuntur.	63.
EXERCIT. II. ; An omnes ideae originem ducant à sensibus?	
Philosophorum opiniones exponuntur & refutantur, nostra que sententia stabilitur.	64.
Responsiones ad objecta.	66.
EXERCIT. III. De Praecipuis sensationum legibus.	69.
Solvuntur argumenta.	70.
EXERCIT. IV. De veri & falsi criterio.	71.
Refelluntur opposita.	72.

ELEMENTORUM RECENTIORIS PHILOSOPHIAE

PARS ALTERA.

ELEMENTA METAPHYSICES.

ELEMENTORUM
RECENTIORIS PHILOSOPHIAE
PARS ALTERA.

ELEMENTA METAPHYSICÆ.
PRAEFATIO.

POST LOGICAM, NON

Physicam quemadmodum Peripatetici faciunt, sed Metaphysicam tradunt Recentiores, & jure quidem; quum enim haec disciplina prima Philosophia adpelleatur, & in vocabulorum significazione expendenda, & in principiis maximè genericis evolvendis prima sui parte versetur, hinc cum facultate disserendi, societatem ac fons iaire debet. Ceterum Metaphysicæ nomen antiquis Philosophis planè incognitum ab Alessandro Aphrodisaeo, & Johanne Philopono, Aristotelis interpretibus, primò usurpatum fuisse traditur. Hoc autem nomine illa Aristotelis scripta inscripta fuere, quae Logicis, Ethicis, atque Physicis à Tyrannio Grammatico, & Andronico quodam Rhodio primum in or-

L d;

² dinem digestis, ad nullam certam classem visa sunt posse revocari (a).

² Nunc autem Metaphysicae nomine apud Philosophos ea disciplina in mentem venit, quae res sursum positas, id est supra corporum naturam constitutas, seu res spirituales, & à materiae commercio solutas prosequitur. Hinc illa à Philosophis omnibus optimè desuiri solet; Facultas quae generales omnes entis adfctiones, corporeis & incorporeis etiam entibus communes consideratis ad-ōque incorporeas etiam substantias, ipsarumque adfctiones solo rationis lumine nobis perspicuas contemplatur. Tres sunt Metaphysicae partes principes. Illarum prima Ontologia, sive Onchosophia, hoc est entis scientia vocatur, adeōque de ente generatim sumpto disserit, ejusque adfctiones per mentem abstractas expendit. Altera spirituales substantias ita scrutatur, ut earum naturam, existentiam, atque operationes solo rationis lumine nobis exhibeat. Quoniam autem duas potissimum sunt substantiae spirituales, quae naturae luminæ cognosci à nobis possunt, Deus, scilicet, & mens humana, ideo Pneumatologia, seu spirituum scientia in duas partes satis aperte dividi consuevit; illa quae agit de mente humana Psychologia, vel Pneumatologia vocatur, quae de Deo sola dirigente ratione disserit Theologia Naturalis.

³ Itaque tres nobis erunt partes Metaphysicae, quarum prima Ontogiam, secunda Psychogiam, postrema Theogiam Naturali comprehendet. Peripatetici Philosophi tam perturbatè Metaphysicam tradiderunt, nihil ut obscurius cogitari possit. Nos vero, Adolescentes optimi, Metaphysicam vobis dabimus, non illam veterem, longam, intricatam, sed brevem, pere expeditem, quaeque ad reliquias disciplinas percipiendas, mentem acuat, viamque muniat.

NON LOGICAM TOT

LOGICAM TOT
LOGICAM TOT
LOGICAM TOT
LOGICAM TOT
LOGICAM TOT
LOGICAM TOT

ME.

(a) Aristotelis scripta, quae Theophrasto primū, dein Neleo reacta fuere, ab ejus haeredibus per aliquot secula sub humo abscondita fuere, & conseputa. Inde quum extraherentur humore penitus corrupta, vendita fuere Apollonio Tejo, qui depravata loca imperite supplevit. Subactis Athénis à L. Sulla, Apollonis bibliotheca ejus jussu Romam delata est, ubi Tyranno primū, deinde Andronico Rhodius Aristotelis opera recensuerunt, & ordine posuerunt. Vide dicta in Hist. Philosoph.

METAPHYSICES

PARS I.

ONTOLOGIA.

DISSERTATIO UNICA.

De Ente, ejusque speciebus, & proprietatibus.

⁴ **S**cienza quae ens in genere vel in communi, hoc est, à circumstantiis & accidentibus omnibus separatum cognoscit, ut ab universalis ipsius contemplatione clarior deinde cuiuslibet particulatis entis cognitio oriatur, vocatur Ontologia sive scientia de ente. Scientiam hanc clarior, & adclariori quo fieri poterit ordine completemur; quumque obscuritas maxima, ex innumeris prorsusque inutilibus quaestionibus oriatur, quibus illam Arabes & vulgares Peripatetici miserrime deturparunt, quaestiones illas veluti innutiles omittemus, atque ens ipsum, ejusque species, & proprietates omnes contemplabimur.

CAPUT I.

De Ente in communi ejusque divisione.

EINS est id quod est, aut esse potest, unde quidquid ab intellectu nostro concipiatur Ens appellatur, nihilque intelligi, effingi, affirmari, sive negari poterit, cui generalis, & universalissima haec Entis idea, conceptus aut nomen non conveniat. Ens universaliter sumptum dividitur in substantiam, & accidentem,

ELEM. REC. PHILOSOPH. P. II.

4 **cidens**, sive in *ens propriè & rigorosè sumptum, & modum entis. Substantia vel res dicitur illud ens, quod per se existit, vel existere aut perfectè concipi potest independenter ab alio ente, ut *lapis, homo &c.*: accidens verò vel modus entis, est illud ens quod existere debet in alio, neque potest esse, vel concipi, nisi veluti alteri inhaerens, atque conjunctum, ut *albedo, rotunditas, motus &c.**

5 **Substantia** verò vel *res* dividitur in *creatam, & increatam; increata* dicitur illa, quae à nullo recipit esse quod habet, ut est *situs Deus, creato* verò quae liberè, contingenter, ab alio, id est, à *Deo producta* est, ut *homines, sidera &c.* *Creatae substantiae in corporas & in incorporas* dividuntur. **Accidentia** verò dividuntur praecipue in *extrinseca, & intrinseca. Intrinseca* dicuntur illa, quae rem, *substantiam aut subjectum ipsum, in quo reperiuntur, intrinsecè ac realiter adficunt, ut in corpore motus, figura: extrinseca* verò quae nihil intrinsecè, verè ac realiter ponunt in re, sed in illa solum ab intellectu nostro concipiuntur, à nobis tamen veluti entia considerantur, cuiusmodi sunt *relations omnes, privationes, & denominations extrinsecæ.*

6 **Substantia** itaque definiti potest: *essentia separata à suis modis. Est autem modus id, quo substantia hoc, vel illo modo est, eamque quodammodo vestit, & ut sensibus percipiatur facit. Hinc sit manifestum, substantiam esse ideam relatum ad modos, à quibus figuratur separata, ideoque esse ideam abstractam: nulla enim existit substantia carens omnibus modis. Quare qui de substantia sine modis sumpta disputant, non de re aliqua, quae extra mentem sit, dispiciunt sed de abstracta idea, quae tantum in eorum mente existit. Substantiae enim, nullam aliam ideam habemus, nisi concipientes cumulum modorum, & proprietatum, adjungendo his ideam obscuram naturae nobis incognitae, id est complexionis ex. gr. partium materiae nobis non cognitae, quam putamus tales res continere.* (§§. 29. 30. Log.)

7 **Accidentia** sive modi interni ita in substantia intrinsecis inhaerent, ut ab ea nec esse, nec intelligi possint existere separati: velut figura & motus: ubi enim est figura sine corpore? motus sine mobili? Externi vero non reapse in substantia existunt, sed à mente nostra concipiuntur veluti aliquid, quod eam adficit, cuiusmodi sunt, ut jam diximus *relations omnes.*

8 Ergo *substantia physice & reapse sumpta aliquot modos internos* habeat necesse est. Quamobrem ineptum est quaerere, an sine modis esse possit: quia & si substantia sine ullo vel altero modo interdum sit, tamen in hoc rerum ordine omnibus modis spoliata esse non potest. *Metaphysice* vero sumpta, sine modis esse posse perspicuum est. Quare ineptum etiam est quaerere an sine modis possit esse: quia id ipsum significat substantia metaphysice sumpta, nempe naturam sejunctam à modis. Tamen quum idea abstracta substantiae, ut *essentiae, non eadem in omnibus sit, sed pro varietate*

xviii

ELEM. METAPHYSICS.

rerum varia & ipsa; talis interdum est, quae aliquos modos complectitur: qui propterea non amplius vocandi sunt modi sed *essentia & substantia rei.* Sed haec aliquo exemplo commodè declarabimus. 10 **Ex. gr. Pluma** quam in praesentia manu moveo ut haec scribam, potest non moveri, si consistam: propterea motu privari potest, & quiescere, quin désinat esse pluma. Non tamen privari potest simul & motu & quiete, sed alterutrum habeat necesse est. Item non potest privari omni magnitudine, figurâ, ceterisque: sed unum vel aliud necessario habet. *Contrà horologum* ex. gr. praeter artificium partium complectitur motum earum. Ideoque etsi motus generatim sumptus sit *modus corporis*, tamen essentia seu substantia est horologii. Item fulmen praeter materiam inflammata, includit motum perniciissimum. Qua de causa hic motus non amplius est modus, sed essentia fulminis. Quare ut de modis recte judicemus, oportet primò constituamus, in quo sita sit natura rei, ne inscite vocemus *modum*, id quod naturam constituit.

11 **Hinc modi interni** re ipsa nihil aliud sunt quam substantia, quae hoc vel illo modo se habet: propterea ab ea separari non possunt. Sed incredibile dictu est quoc *logomachiae* de natura modorum seu *accidentium* audiantur in Scholis quondam Philosophorum, qui decepti abstractis ideis, quibus propriam naturam, & existentiā tribuere solent, acriter contendunt, modos entia quaedam esse, quae à substantia existere seorsum possunt. Sed si rem libero iudicio considerarent, planè cognoscerent ejusmodi entia nulla esse, nec aliud esse *rotunditatem vel magnitudinem globi aurei* ex. gr., quam aurum hoc modo figuratum, & hac magnitudine constans. Possum quidem *rotunditatem* abstractè considerare, sed intelligere existentem sine materia, cui insit, non possum. Si negant Peripateticī, ostendant *rotunditatem & motum, sine subjecto, & habebimus illis gratiam de tam mirabili explicatione phænomeni.* Sed de his oportunius in *Physica.*

12 **Privatio** est carentia perfectionis in subjecto, quod aptum, & capax sit ad formam illam, vel perfectionem recipiendam, ut *tenebrae in aere, cæcitas in homine &c.* Itaque à negatione distinguuntur, quae est *privatio sive carentia formæ in subjecto, quod alioquin incapax est ejusdem formæ, ut tenebrae in corpore opaco, cæcitas in lapide &c.* Itaque *cæcitas, & tenebrae* ita concipiuntur ab intellectu nostro, ac si modus aliquis forent, quum tamen sint purum nihil.

13 **Relatio** vero est ordo quidam, habitudo, sive respectus unius rei ad aliam, qui nempe concipitur in aliquo re, ex eo quod ipsa res ordinetur, vel referatur ad aliam, ut ex. gr. si Alexander referatur ad *Philippum*, dicitur *filius*, quum ramen hoc esse filii in intellectu solum reperiatur. *Denominatio* denique *extrinseca*, est purum non en quod alicui rei tribuitur, licet concipiatur ab intellectu veluti ens aliquod, *perfectio vel modus alteri inhaerens, ut qui ju-*

nx

dex, eques, nobis constitutur, qui laudatur, aut vituperatur exteriorem quidem hanc vocem, sive denominationem solum recipit, aliquid tamen à nobis concipitur, quod Judici, equiti, nobili, laudato, vituperatio veluti intrinsecè inhæreat.

14 Hinc alia entis divisio desumitur in ens reale, & ens rationis. Ens reale dicitur illud, quod verè, & realiter est, independenter ab intellectu, sive quod etiam si intellectus nihil consideret, esse debet, ut rosa, homo, lapis: ens rationis illud est, quod solum concipitur, efficitur, & dependet ab intellectu cogitante, id èque si intellectus nihil consideret ens rationis esse non poterit. Hic quaestione movent Peripatetici utrum nempè ens ipsum generaliter sumtum, sive conceptus entis univocus sit respectu Dei & creaturarum, quemadmodum etiam respectu substantiae & accidentis, denique respectu entis realis, & rationis: utrum nempè conceptus entis eodem modo illis convenient, & aequaliter omnia sint ens, etiā variis deinde proprietatibus ac differentiis distinguantur?

15 Sed videtis jam ex sola ipsius quaestiones expositione iam inutilem prorsus esse, nihiloque nos doctiores efficere posse. Verum in verò ne prorsus ignoratis celebriores Peripati quaestiones aliqua cum Corsinio dicere decrevi. Itaque si Deus ipse cum creaturis sive substantia cum accidente comparetur, verisimilior opinomihi videtur illa, quae putat conceptum entis aequaliter illis & univoco convenientire. Quum enim communis ac generalissimus conceptus entis nihil prorsus significet, ut antea diximus, nisi id quod est, vel id quod habet esse, Deus autem & creaturae habeant esse, sub hoc communi entis genere aequaliter continebuntur, ut tuentur Scotifac.

16 Quod si dicatur Deum longè diversa ratione existere quam creaturae, Deum nempè infinito perfectissimo modo, essentialiter, necessario, independenter ab alio ut ipse de se proinde dixerit (b) *Ego sum qui sum;* creaturas verò finito modo, contingenter, & dependenter, à libera Dei voluntate, ut omnes ut ait Isaías (c) ut omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihil & inane reputatae sunt ei, facilè poterit responderi: infinitum ejusmodi intervallum quo Deus Opt. Max. à creaturis distinguitur non ab ipsa entis idea oritur, sed ab infinitis illis perfectionibus, quae reperiuntur in Deo, quemadmodum communis idea animæ univocè animæ rationali, & vegetativæ tribuitur, quamvis illæ miro discrimine distinguantur.

17 Et sanè si conceptus aut idea entis adcuratissimè concipiatur, videbitur esse simplicissima, ac prorsus indivisibilis, quod verificari non poterit si aliqua entis idea creaturis, altera verò Deo conveniret. Deinde idea Dei, & creaturae distingui debent operationis aliquujus, aut differentiæ, quae utrique conceptui, vel enti con-

jungitur, ideoque semper admitti debet universalis ille, & communis conceptus entis, cui rationes illæ, vel differentiae superaddantur. Iterum igitur inquire potest, an communis ille conceptus, cui differentiae non superadduntur sit unus, & idem, & univocus, an potius à differentiis illis distinguatur? Si primum, erit ille univocus respectu inferiorum. Si secundum poterit à differentiis abstracti, & unus, simplex, indistinctus, ac indivisibilis, ideoque univocus etiam reddi. Quae dicta sunt intelligi etiam debent de substantia respectu accidentis.

CAPUT II.

De essentia, existentia, & subsistentia.

18 **Q**UAMVIS conceptus entis omnino simplex, & incompositus videatur, plura ramen attributa, ac véluti partes in illo distingui debent, quae véluti proprietas entis haberi, vocarique solent. Ejusmodi sunt essentia, existentia, subsistentia, ex quibus deinde rerum discriminē hypostasis, & personarum nomina deducuntur, aliaque id genus plurima quae apud Theologos, & Philosophos Peripateticos pertinentur. Nos verò haec omnia quāmbrevissimè exponemus, quod ex recepta jam Scholarum consuetudine haec ipsa rerum, sive rationum discrimina ignorare, nefis propemodum videatur.

19 Itaque essentia ut ab illa exordiamur nihil est aliud quam primum attributum, quod in re concipitur, & ex quo cetera omnia véluti ex radice proveniunt. In Scholis vulgo definitur id per quod ens est, vel esse concipitur, sive id quod intrinsecè rem componit, sive quod intrinsecè dat esse rei. Ejusmodi principium quod dat esse rei vocatur essentia, natura, constitutum ejusdem rei, hoc uno discrimine, quod ubi concipitur tanquam fons, & origo propriatum, vocatur essentia; ubi verò concipitur tanquam fons & origo operationum, quae à tali re producuntur, dicitur natura, plenumque tamen natura, & essentia promiscue usurvantur.

20 Hinc dirimi breviter poterunt celeberrimae quaestiones illæ, quae tanto adparatu in Scholis agitari solent: utrum nempè essentiae rerum sint aeternæ ac invariabiles, utrum Deus contradictria efficiere possit? Quamvis enim plurim existentia rerum essentias ita, reluctance licet intellectu nostro, à Deo variari posse, ut circulus in figura angulis praedita, sive quadrata reduci possit, ut Deus efficiere possit bis duo non esse quatuor &c, longè ramen verisimilius videtur rerum essentias ita certas ac invariabiles esse, ut nec à Deo variari possint.

Quum

(b) Exodi cap. 3. v. 14.

(c) Cap. 40. v. 17.

21 Quum enim essentiae nomine nihil aliud intelligatur, nisi attributum illud, aut illa perfectio, quae dat esse rei, impossibile est certe ut principium illud varietur quin ipsa quoque res, quae recipit esse variari debeat, ut ex. gr. si radiorum aequalitas, & angularorum privatio auferatur, circulus etiam auferri debet, sive circulus amplius concipi vel haberi non poterit. Et certe ejusmodi rerum essentiae nihil aliud sunt quam archetypae rerum ideae, vel imagines illae, quae ab aeterno Deus in mente habuit, & ad quarum similitudinem res in tempore creavit, ideoque sicuti imagines illae, vel divine ideae immutabiles sunt, sic ipsae rerum essentiae invariabiles etiam censerit debent.

22 Existencia communiter definitur: positio entis aut essentiae extra nihil & omnes causas; ideoque inter essentiam & existentiam discrimen illud reperitur, quod essentia possibilibus etiam rebus convenientat, quae in cause prima, sive secundae potentia continentur, existentia vero iis solum rebus convenientat, quae extra causam primam sive secundam posita sunt. Quandoquidem vero essentia & existentia aequaliter substantiis omnibus, & accidentibus convenient, ut accidentia non minus quam substantiae, si possibilia fuerint, habeant esse, si producta fuerint habeant existere, & accidentia tamen seu modi a substantiis maxime distinguuntur, in substantiis ipsis praeter essentiam, & existentiam accidentibus quoque communem concipi, vel admitti debet alia perfectio, quae accidentibus convenire non possit, ut illae proinde substantiae ab accidentibus veluti constanti, clarissimoque discrimine distinguantur.

23 Haec nova perfectio substantiis solum conveniens dicitur *hypostasis*, vel *subsistentia*, ultima nempē perfectio, forma, vel actus, quo res, aut natura, vel essentia ita perficitur, terminatur, compleetur, vel redditur sui juris non modo, ut non indigeat alio ad essendum, & operandum, sed etiam ut sibi tribuantur operationes suae, sive ut sit ac operetur independenter ab alio, quod soli certae substantiae convenire potest, quae per se subsistit, & substans subiectur accidentibus. Subjectum vero, substantia, sive compositum quod hac ultima perfectione donatur, sive quod per se subsistit ac operetur dicitur *suppositionem*, & si spiritualis & incorporeae cognitionis capax sit ut in Deo, Angelis, & hominibus vocatur *persona*, quae proinde à Boethio definitur: *rationalis naturae individua substantia*.

24 Hinc in divinis tres *hypostases*, vel *subsistentiae* reperiuntur, ideoque etiam tres *personae*: quinque subsistentia Divini Verbi, subsistentiae creatae, vel humanae vices in Christo Domino suppletur, sive terminaverit naturam humanam, quae propria creat, vel humana subsistentia terminari debeat, clarissime adparerit quod in Christo Domino duplex quidem natura: divina, scilicet, ac humana, ideoque duplex voluntas ut à VI Synodo contra Monothelitum

tas definitum est, reperitur: unica tamen *hypostasis*, vel subsistentia divina, ideoque unica *persona* divina in illo teperiebatur.

25 Quumque non natura, sed persona sit illa, quae aliquid operari vel pati dicitur, juxta commune principium illud: *operationes sunt suppositorum*, *operationes autem merita Christi D. infiniti valoris*, ac dignitatis, ideoque infinitis hominibus à scelerum culpa, vel poena redimendis pares esse debebant, quippe quae ab infinita persona, sive *Suppositio divino producebantur*. Sed haec Theologis pro tei dignitate explicanda relinquisimus, ne nos falcam in alienam messem immitamus.

CAPUT III.

De aliis proprietatibus vel attributis Entis,
sive de Unitate, Veritate, & Bonitate.

26 Proprietates illae, vel attributa entis, quae sup. cap. sunt explicatae, non cuilibet enti, sed singulis entis generibus convenire possunt, sed essentia quidem in entibus omnibus etiam possibilibus, existentia vero in iis rebus, quae extra omnem causam posita sunt, subsistentia denique in substantiis tantummodo reperitur. Alia tamen sunt attributa quae sic universaliter enti convenient, ut omnes entium fines vel terrenos transcendent, vel excedant, unde transcendentalia vocantur, ideoque non aliqua solum, sed singula prorsus entium genera complectuntur, solentque tria praesertim à Philosophis numerari: *Unitas*, nempē, *Veritas*, & *Bonitas*.

27 *Unitas* nihil est aliud quam carensia sive privatio divisionis, nec alia de causa conceptus entis unicus, & simplex est, nisi quod ille varias in partes dividi non potest. Quoniam ergo unitas divisioni opponitur, totidem unitatis genera distingui possunt, quot sunt divisiones ipsae, vel distinctiones quae inter entia reperiuntur. *Distinctio* vero sive *divisione* triplex à Philosophis numerantur: *generica* nempē, *specifica*, & *numerica*. *Distinctio generica* dicitur illa, quae reperiatur inter entia, quae sub diverso genere, sive categoria continentur, ut inter *circulum*, & *lineam rectam*, circulus enim sub figuræ curvilineæ, linea vero recta, neque ad curvilineum genus, neque ad quodvis aliud genus figuræ pertinet.

28 *Specifica* reperiatur inter entia, quae quam sub eodem genere continguntur, diversae tamen speciei sunt, ut inter *tronum* & *triangulum*, qui sub eodem figuræ genere collocantur, ad varias tamen figuræ species pertinent. *Numerica* denique est illa, quae reperiatur

30 inter individua ejusdem speciei, vel inter illa quae sub eadem specie continentur, & solis circumstantiis & conditionibus individuans distinguuntur, ut circulus A, circulus B. Distinctio genera & specifica desumit concipiatur à forma, natura, vel essentia rerum, unde illa quae specifica sive genericè differunt diversam essentiam habere debent.

31 Distinctio vero numerica quae materialis etiam vocari solet, ut plurimi existimant à sola materia, quae proinde principium individuationis vocatur, vel à circumstantiis materialibus desumit debet; unde Thomistae arbitrantur in Angelis quia materia carent, hanc numericam distinctionem admetti, sive plures Angelos in unica specie reperi non posse, sed potius Angelos singulos specificè inter se differre. Quemadmodum tamen rationales animae, eti incorporeae sint, numericè inter se distinguunt ex ordine, vel habitudine qua singulae ad proprium corpus diriguntur; ita quoque Angeli numerice distinguuntur possunt ex accidentibus vel circumstantiis spiritualibus quibus affecti sunt, aut certè ex varia actione Dei qua creati fuerint, vel conserventur.

32 Distinctio realis est illa quae reperiatur in re independenter ab intellectu. Distinctio rationis est illa quae pendet ab intellectu. Distinctio realis dividitur in entitativam, modalem, & virtualē. Realis entitativa quae etiam major vocari solet, dicitur illa quae reperiatur inter varias res, quarum entitates ita distinctae sunt, ut una ab alia separari, vel saltem una sine alia perfectè concipi possit, ut inter Lunam & Solem, aurum, & argentum &c. Realis minor seu materialis dicitur illa quae datur inter rem & modum rei, qui modus ab ipsa re separari, vel sine ipsa perfectè concipi non potest, ut inter figuram & corpus figuratum. Virtualis denique, quam potius fundamentum distinctionis, quam distinctionem dixeris, quae reperiatur in re, quae quamvis unica & simplex sit, pluribus ramen aequivalet, ideoque occasionem praebet intellectui, ut plures in illa partes concipiatis, ut in Deo, ejusque attributis & perfectionibus, attributa ipsa veluti distincta concipimus, ut Justitiam & Misericordia.

33 Praeter haec distinctionis genera Scotus distinctionem aliam admettit, quam dicit esse formalem, actualē ex natura rei, formalē quia non reperiatur inter rem & rem, sive inter rem & modum entis, sed inter varias formalitates seu perfectiones ejusdem rei, ut inter attributa Dei, inter animalitatem & rationalitatem hominis &c. actualē vero & ex natura rei, quia actualiter de facto independenter ab intellectu reperiatur ea rebus. Hinc gravissima exorta est quaestio inter Thomistas, & Scotistas, quo nimil distinctionis genere distinguunt gradus metaphysici ejusdem rei, ut ex. gr. animalitas & rationalitas quae reperiuntur in homine, gradus vegetandi & sentienti qui reperiatur in brutis, atque universaliter genus & differentia, quae in singulis rebus, sive speciesbus continentur.

32 Thes

34 Thomistae existimant inter haec omnia distinctionem solum virtualē sufficere. Scotistae præter hanc virtualem, formalem etiam admettent, qua gradus ipsi non veluti duæ res aut modi (alioquin distinctio foret realis) sed veluti duæ formalites concipiuntur, ideoque formalis illa distinctio minor est reali, major autem virtuali, sive inter utramque media. Sed haec Scholastici viderint, Distinctio rationis in majorem, minorem ac minimam dividi solet. Prima vocatur illa, qua in unica, eademque re variis conceptus distinguuntur, quorum unus non continetur in alio, ut justitia & misericordia quae distinguuntur in Deo. Distinctio rationis minor quando conceptus ipsi impliciter mutuo includuntur, ut unum, bonum, verum, quae concipiuntur in ente.

35 Distinctio denique rationis minima vocatur illa, quae sine ullo fundamento, & ex solo intellectus arbitrio, sive potius infirmitate aut prava consuetudine unum ab alio distinguit ut ex. gr. Deum à Divinitate hominem ab humanitate &c. Unde haec distinctio vocatur rationis ratiocinantis, quod nempè à sola ratione dependeat, quum distinctio rationis major, aut minor nomine rationis ratiocinatae vocari soleat, quasi nimil ratio quedam aut fundatum distinctionis in ipsa re reperiatur. Sed haec aliaque id genus, quae fusè à Peripateticis explicantur tanti certè non sunt, ut uberiori exponi debeant. Innuenda tamen hic fuerant, quod frequentissimus illorum usus in Theologiam ipsam irrepserit; ideoque plura intelligi nequeant, nisi haec vocum significatio explicitur.

36 Altera proprietas entis est Veritas, aptitudo nempè ut ens ipsum ab intellectu cognoscatur. Distinguitur in transcendentalem & formalem. Prima, est entitas ipsa rei, quatenus ab intellectu præsertim Divino concipiatur, quum nempè entitas ipsa & essentiae rerum in Deo vel archetypis ipsius ideis & imaginibus expressa contineatur, potest à Deo cognosci, ideoque concipi velut objectum aut terminus Divinae cognitionis, quae ipsi rei vel ideæ cognitæ perfectissimè responderet, ideoque veritatem ab illa sortitur, & vicissim illi communicat, ut idea vera, vel vera cognitio dicatur. Veritas autem formalis est eadem conformatio intellectus cognitentis cum re cognita.

37 Quae denique de veritate jam diximus, de ultima quoque centis affectione de Bonitate nimirum intelligi facile poterunt, nisi quod veritas ad intellectum, bonitas autem ad voluntatem referatur. Bonitas autem transcendentalis est ipsum ens, quatenus adpeti vel amari potest à voluntate; bonitas formalis quae moralis etiam vocatur, est conformatio objecti vobis & amati cum legibus morum, præceptis nimirum, & archetypa boni imagine quae in Deo reperiuntur. Et hacc quae ex Cl. Corsinio excerpta sunt dicta sufficiant.